

τέρους χρόνους, πρὸς τὴν οἰκογένειαν Βόργια· ὡς περὶ δ' οὐνεγγυς τάφος τοῦ Μιτέλλα πρὸς τὴν τοῦ Γαηά-νου.

Πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς ῥηθείσης μεγάλης αὐλῆς, σχεδὸν ἀντικρῦ τῶν ἀφειτηριῶν τοῦ Κίρκου τοῦ Καρακάλλα, ὑπάρχει μικρὸς τάφος ἐπὶ τοῦ τοίχου στηριζόμενος, οὗ ἡ κατασκευὴ ἐστὶ προγενεστέρα αὐ-τῆς. Αὐτὸς ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαιολόγων ἀπεδόθη εἰς τὴν οἰκογένειαν Σερουιλία· ἀλλὰ, μετὰ τὴν ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Μαρξίωνος Κανούα γενηθεῖσαν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀληθοῦς τύμβου τῆς οἰκογενείας ταύτης, καταλογιζόμε-νος ἐν τοῖς ἀγνώστοις μνημείοις· καθίσταται ἀξιοθέατος μόνον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ διασκευὴν. Μετ' ὀλίγα δῆματα ἀπὸ τοῦ εἰρημένου οἰκοδομήματος ἀπαντᾶται ὁ

Κίρκος λεγόμενος τοῦ Καρακάλλα.

Καίτοι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς δὲν μνημονεύουσι τι περὶ τούτου τοῦ Κίρκου, οἱ πλείστοι ὁμῶς τῶν νεω-τέρων ἀρχαιολόγων ὠνόμασαν οὕτως αὐτόν, διὰ τε τὴν περὶ τὸ οἰκοδομημα τοῦτο γενηθεῖσαν πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος αἰῶνος ἀνακάλυψιν τῶν ἀν-δριάντων τοῦ Καρακάλλα, καὶ τῆς Ἰουλίας Πίης μη-τρὸς αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς νομίμασιν αὐ-οῦ ὑπαρξὴν ἐνός, φέροντος Κίρκον, ὅστις λέγεται εἶ-εἶν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος γίνεται. Ἀλλὰ κατ' ἀμφοτέ-ρους τοὺς λόγους πολλὰ ὀλίγον τὸ συμπέρασμα τούτου ἀποδεικνύεται, ὑποκειμένου ὅτι οἱ ἀνδριάντες μετε-κομίσθησαν περίξ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου διὰ πᾶ-σαν ἄλλην αἰτίαν, καὶ ἀναγνωριζομένου ἤδη ὅτι τὸ νόμισμα παριστᾷ τὸν ὑπὸ τοῦ Καρακάλλα ἐπισκευα-σθέντα, ἢ καλλωπισθέντα μείγιστον Κίρκον. Ἄρα τὸ ἐπὶ τῇ κοινῇ ὀνομασίᾳ τοῦ κτίσματος τούτου συμπέρασ-μα θεωρεῖται ἀβίβαιον. Ὅτι δὲ δὲν ἀμφιβάλλεται ἐστὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Κίρκος οὗτος οὐχὶ μόνον κα-λῆτερον διατηρήθη ἀλλ' ἐστὶ καὶ ὁ μόνος, ὅστις δύναται δοῦναι ἡμῖν ὀρθὴν ἰδέαν τοιούτων οἰκοδομη-μάτων, ἅτινα ἦσαν προσδιωρισμένα εἰς ἄρματοδρο-μίαν καὶ ἵπποδρομίαν.

Διακρίνονται ἐτι οἱ τοῖχοι ὄλης τῆς περιφερείας, οἵτινες ἔφερον κλιμακῆδὸν τὰ βάρθρα, ἐρ' ὧν οἱ θεαταὶ ἔσαντο· καὶ ὁ πρὸς τὸ μέσον τοῖχος ὁ λεγόμενος Ἄκανθα (3), εἰς οὗ τὰ ἐσχακτα ἀπολείπονται ἐτι λειψάνα τῶν τερμάτων (4), τῶν δριζόντιων τὸ δι' ἄρμάτων ἢ ἵππων διαδρομητίον διάστημα. Περὶ τὰ πρῶτα τέρματα, δηλαδὴ τὰ πρὸς τὰς ἀφειτηρίας, πα-ρατηρεῖται καὶ τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἐπιπικον Ποσει-δῶνα κυκλικὸν ναῖδιον. Εἰς αὐτόν, ὄντα πρόεδρον τῶν

κίρκων ἀγῶνων, ἐκάστοτε, πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐ-τῶν, ἐτελεῖτο θυσία. Τοῦτο τὸ ναῖδιον, κατὰ τὸν Διο-νύσιον τὸν Ἀλικαρν., ἐπίτηδες ἀπεκαλύπτετο· καὶ τε-λεσθείσης τῆς θυσίας, ἐσκηπάζετο πάλιν ἐκ χώματος. Πρὸς τὴν κυκλικὴν ἐσχατιάν τοῦ Κίρκου φαίνεται καὶ ἡ μεγάλη θύρα, δι' ἣς ἐξέβαινον ὁ νικητὴς εἰς τὴν συνη-μένην ταῖς ὁδοῖς Ἀππία καὶ Λατίνη λειωφόρον· πρὸς δὲ τὴν ἀντικειρμένην τῇ θύρᾳ ἐσχατιάν αὐτοῦ θεωρεῖται καὶ ἡ καμπύλη διεύθυνσις τῶν ἀφειτηριῶν, ἐξ ὧν τὰ ἄρματα καὶ οἱ ἵπποι ἐξῆρχοντο. Αἱ ἀφαιτηριαὶ ἦσαν δεκατρεῖς θύραι πεφραγμέναι ἐκ κιγκλίδων, καὶ διὰ μεγάλων διαχωρημάτων ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμέναι· ὡς παρατηροῦνται ἐπὶ ἀνωγλύφῳ τοῦ Ἀλβάνου (5) (Albanum). Κατὰ τὰς δύο ἐσχατίας τῶν ἀφειτηριῶν εἰσὶ δύο πύργοι, χρήσιμοι τοῖς αὐληταῖς, οἵτινες διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῶν ἤρθρον τοὺς ἵππους εἰς τὸν δρό-μον. Ἀριστερόθεν παρὰ τὸ πρῶτον τέρμα βλέπεται ὑψηλότερα οἰκοδομή, λειψανον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θεωρείου, ὁ ὠνομάζετο προσκεφάλαιον (pulvinar). Ἡ ἄκανθα ἀνισομερῶς διαιρεῖ τὸν Κίρκον. οὔσα παρὶ περὶ τὰς 50 παλαιστὰς ἰγγύτερον τῆς ἀριστερᾶς πλευ-ρᾶς. Ἡ ἀνίσότης αὐτῆς ἦν ἀναγκαία ἵνα ἔχωσι τὰ ἄρ-ματα εὐρυτέραν τὴν δεξιάν πλευράν, ὅπου ἐγίνετο, ἢ ἀρχὴ τοῦ δρόμου, καὶ ἐγχετάζετο πλατύτερον πεδίον εἰς τὴν πρῶτην ἐρμὴν αὐτῶν, πρὸς προσφορώτεραν ὑ-περοχὴν τοῦ ἐνός κατὰ τοῦ ἄλλου. Δι' αὐτὸ τοῦτο ἡ ἄκανθα ἐλάμβανε τὴν ἀρχὴν πρὸς τὰς ἀφειτηρίας, σχεδὸν κατὰ τὸ ἐν τρίτον τοῦ ὄλου μήκους τοῦ Κίρκου.

Ἐντός τῶν λειψάνων τοῦ ὄγκου τῶν θόλων παρα-τηροῦνται πολλὰ πῆλινα ἀγγεῖα, ἅτινα ἀναστροφάθην τιθέμενα ἐποίουν αὐτοὺς ἐλαφρωτέρους· πλὴν τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν παρακμὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς· διότι παράδειγμα τοιούτων ἀλλαγῶν δὲν εὐρίσκειται· εἰμὴ ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος οἰκοδομήματι, ἐν τῷ ἐπὶ τῆς Πραινεστίνης ὁδοῦ δεκαγῶν ναῶν, καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπὶ τῆς Ἀππίας οἰκοδομῇ. Ὅλα ταῦτα εἰσὶν ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ τέχνη παρήκμασεν.

Ἐκ τοῦ περιβάλλου τῶν τοίχων γίνεται δῆλον ὅτι τὸ μὲν μήκος τοῦ Κίρκου τούτου ἦν παλαιστῶν 2,286 τὸ δὲ πλάτος 592· ἀλλὰ διὰ τὴν ὀλιγότητά τῶν ἐν αὐτῷ βάρθρων ἐχώρει περὶ τὰς εἰκοσι χιλιάδας θεατῶν· ἐν ᾧ ὁ μείγιστος Κίρκος ἦν χωρητικότητος σχεδὸν 380 χιλιάδων. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀκάνθης ἔστατο ὁ Αἴγυ-πτιακὸς ὀβελίσκος, μετατεθεὶς ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Ἰννο-κεντίου Ι' εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ναούου, ὅπου ταῦν εὐρίσκειται.

Ἐν τοῖς Κίρκησίοις ἀγῶσιν ἔτρεχον ἐκάστοτε ἑκα-τὸν ἄρματα, διαιρούμενα εἰς τέσσαρας στάσεις, αἵτινες διὰ τὰ ἐαυτῶν διακριτικὰ χρώματα ἐκαλοῦντο λευκῆ (6)

(3) Ἄκανθα καλεῖται κατὰ μεταφορὰν ἐκ τῆς ἀ-κάνθης τοῦ ζῶου· διότι ὁ τοῖχος οὗτος κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκοδομῆς ὡς ἡ ἄκανθα ἐν τῷ σώματι τοῦ ζῶου. Λατινιστὶ δὲ λέγεται Spina.

(4) Λέγονται καὶ γύσαι καὶ καμπῆρες· διότι οἱ ἐναγῶνιζόμενοι θῆσαντες ἐνταῦθα ἔκαμπτον· λατινιστὶ δὲ meta.

(5) Τὸ πάλαι ἦν ἐπανλις τοῦ μεγάλου Πομπηίου· ἔπειτα δὲ κατεστάθη πόλις· ταῦν ἰταλίστι λέγεται Albani.

(6) Τέσσαρες ὑπῆρξαν ἐν Ῥώμῃ γνωσταὶ στά-σεις ἠνιόχων ἢ Λευκῆ, ἢ Πρασίνη, ἢ Ἐρυθρὰ καὶ ἢ κυανῆ, ἐπονομασθεῖσαι ἐκ τοῦ λευκοῦ, τοῦ